

AZ EMBER ÉS VILÁGA,
BÖHM KÁROLY EMLÉKÉNEK.

VILÁG.

Világ vagyok, fenséges Nagyvilág,
A m a k r o k o z m o s z, a dicső Természet,
Időben, térben egykép végtelen,
És szemben állsz te vélem, véges ember!
Látványom elviselni hogy tudod?
Nem ismered tán szörnyű sorsodat,
Más élőkétől nem különbözöt?
Oltalmazom s fenntartom a fajod,
De az egyénnel nem törődöm én,
Hisz meg se látlak téged én külön,
Csak a bolyt látom, hol nyüzsgesz hangyamódra,
S ha kedvem tartja, eltaposlak ott.

Urad vagyok, szánalmas törpe! ember!
Szabados úr, rendelkezem veled,
Enyém az élted és enyém halálod:
Borulj arcodra s engem félve félj!

EMBER.

Oh volt idő, mikor még féltetek,
Mikor homályos sejtelmek gyötörtetek.
Sötét érzések, kába ösztönök.
Akkor, ha gyilkos villámod vakított
S ha mennydörgésed rázta a velőmet,
Arccal borultam én a porba le
S kedved kerestem véres áldozattal.

De, amióta Hellasban tanultam
És a vezérem lett a bátor ész,
Élszoktam én rég minden félelemtől
S a nagy Zenónak büszke mondata:
Nil a d m i r a r i lett a jelszavam.

Azóta nézem reszketés nélkül
Az űrben mozgó számtalan világok
Képzeltetetlen távolságait
S a földgolyón dúló borzalmakat,

Szélvészed mindent elsöprő viharját,
 Vulkanjaid füstölgő torkait,
 Szökő víz árját, föld megindulását
 S mindent, mivel rémítéd a pulyát,
 S amíg te pusztítsz féktelen dühödben,
 Nyugodtan mérem téred és időd.

Erőidet mind, mind igamba hajtom,
 Hogy kormányozni tudja a gyerek,
 És villámmal íűtöm házamat
 S az éjtszakámat nappallá teszem
 S ezer mérföldre hirt viszek vele.

VILÁG.

Jól mondtad ezt a példát a gyerekről:
 Csak játszol vélem, mint a kis gyerek,
 S nem érted titkát a játékszerednek:
 Hiába kívánod szétbontani,
 Mert lényegem nem fejtéd meg soha.
 Képzelt világban élsz, örök gyerek!
 Csak én vagyok való, igaz világ,
 Mert e világon kívül semmi sincs,
 De, hajh! mihaszna kémlesz engemet,
 Mert rejtélyek rejtélye vagyok én,
 Tenéked mindenkorra érthetetlen.

EMBER.

Lehetsz világ, de nem az én világom
 Te, nékem mindörökre idegen,
 Mert én teremtem a világomat
 S külömbet, jobbat, mint minő te vagy.
 Te, nyers erő irgalmatlan világa!

VILÁG.

Te és teremtés? Hisz minden műved
 Csak másolás, hitvány utánzatom!
 Mi volna az, mit nem tőlem tanultál?

EMBER.

E kérdésedre kész a válaszom:
Tőled tanultam én az igazat,
Ki mély homályba burkolod magad
S belső csalóka külszínnel feded?
Évszázadok folyása kell, hogy egy
Törvényedet megismerhesse elmém,
S én mégis fölfedem törvényidet
S rendszert hozok az összevisszaságba:
Ha rend vagy, szépség és törvényszerűség,
Ha nem vagy rút és formátlan k h a o s z,
Ha k o z m o s z vagy, nekem köszönheted.
Ha szellem és ha Isten rejtezik
A nagy mindenség szörnyű mélyiben,
Csak bennem ébredt öntudatra az.
Tőled tanultam szépet? Hisz neked
Mindegy a hó s a sár, gyöngy és szemét:
Neked sosem rút a természetes;
Én a szemétből gyöngyöket szedek
És a rúttól a szépet elkülönzöm
És erdeidben a madár dalát,
Alakjaidnak tetszetős vonását,
Füved zöldjét, eged kékségeit,
Sötét felhődön a hímes szivárványt
Önzetlen szent örömmel élvezem
S utánzom úgy művészi ösztönömmel,
Hogy a mintánál szebb a másolat.

Tőled tanultam tán bünt és erényt,
Ki nem vagy jónak és rossznak tudója
S megsemmisítő vak erőszakoddal
Egyformán sújtasz bűnöst és nemeset?
De én tenéked még se hódolok:
Leküzdöm én minden vad ösztönöd
S a természet törvénye ellenébe
Állítok jobb törvényt, erkölcsömét,
Amely nem ismer durva elnyomást,
S bért, büntetést érdem szerint adok.
Te az erősbnek jussát hirdeted,
Én a nemesbét iktatom helyébe.

VILÁG.

De mégis, mégis én vagyok a Minden,
 Mert én bennem foglaltatol te is,
 S ha az vagyok, hát Isten is vagyok:
 Borulj le s engem Istenként imádj!

EMBER.

Te nem-vagy minden, mert ketten vagyunk,
 Mert két világ van: az Én és Nem-Én,
 Kik nézünk egymással farkasszemet:
 A szellem, Én s te a Nem-Én: anyag.
 Te adtál nékem hitvány tényeket,
 Értéket én alkottam, és csak én,
 Csak bennem él a szép, a jó s igaz.
 Az értékek világa az enyém
 S én, a nemes, vagyok fölötte úr.

Hát ez legyen hozzád a végszavam:
 Ha két világ van, a tiéd s enyém,
 S ha én alkottam szebb és jobb világot,
 Én, a nemesb, miért imádjalak?
 S ha a nagy Minden kettőnk összessége,
 Kik egymástól függetlenek vagyunk,
 Vajjon ki dönti el a szörnyű kérdést:
 Te vagy-e az Isten, vagy én, vagy én?

(Budapest.)

NÉMETHY GÉZA.